

AIZSARDZĪBAS RŪPNIECĪBA

Eiropas aizsardzības rūpniecība, kuras apgrozījums 2014. gadā bija EUR 97,3 miljardi un kura tieši nodarbina 500 000 un netieši – 1,2 miljonus personu, ir viena no lielākajām rūpniecības nozarēm. Tai ir raksturīgi ekonomiski un tehnoloģiski komponenti, kas ir būtiski faktori Eiropas rūpniecības konkurētspējai. 2004. gadā tika izveidota Eiropas Aizsardzības aģentūra, kas veicina šīs rūpniecības attīstību. Pašlaik nozarei jāpārvar tādas problēmas kā tirgus fragmentācija un aizsardzības izdevumu samazinājums.

JURIDISKAIS PAMATS

ES rīcība šajā jomā ir jāpamato ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 352. pantu, kurā uzskaitīti gadījumi, kad ES līgumos nav skaidri noteikts, kuri pasākumi ir jāveic, lai sasniegtu kādu no Savienības mērķiem. LESD 173. pants nosaka juridisko pamatu ES rūpniecības politikai. Tomēr iekšējā tirgus noteikumu pakāpenisku piemērošanu aizsardzības aprīkojuma tirgum ierobežo LESD 346. panta 1. punkts, kurā noteikts, ka “dalībvalstis var veikt pasākumus, ko uzskata par vajadzīgiem, lai aizsargātu savas būtiskās drošības intereses, kas saistītas ar ieroču, munīcijas un militārā aprīkojuma ražošanu vai tirdzniecību”.

MĒRĶI

Aizsardzības rūpniecība ir bijusi nozīmīga ES tās tehnoloģisko un ekonomisko politikas aspektu dēļ. Eiropas aizsardzības rūpniecības konkurētspēja ir ļoti svarīga, lai nodrošinātu uzticamību topošajai kopējai drošības un aizsardzības politikai (KDAP). Ir svarīgi, ka ES dalībvalstis sadarbojas savā starpā, lai pārtrauktu tādu politiku un praksi, kas liedz Eiropas aizsardzības jomas uzņēmumiem strādāt kopā efektīvāk.

SASNIEGUMI

ES aizsardzības rūpniecība ir svarīga Eiropas ekonomikai kopumā. Tāpat kā visām citām rūpniecības darbībām, arī aizsardzības rūpniecībai ir jābūt efektīvākai, lai nodrošinātu rentabilitāti saviem klientiem un vienlaikus aizsargātu savu akcionāru intereses.

A. Vispārīga informācija

1. Pētniecības un izstrādes politika

ES pētniecības finansējums lielākoties ir paredzēts civiliem mērķiem. Tomēr dažas no tajā ietvertajām tehnoloģiskajām jomām – piemēram, materiāli vai informācijas un

komunikācijas tehnoloģijas (IKT) – var palīdzēt uzlabot aizsardzības tehnoloģisko bāzi un šīs nozares konkurētspēju. Tāpēc, ja vien iespējams, aizsardzības rūpniecības vajadzības ir jāņem vērā, īstenojot ES pētniecības politiku. Eiropadome 2013. gada decembra sanāsmē aicināja dalībvalstis palielināt ieguldījumus kopīgās pētniecības programmās, vienlaikus arī prasot Komisijai sadarbībā ar Eiropas Aizsardzības aģentūru (EAA) izstrādāt priekšlikumus par turpmāku divējāda lietojuma pētījumu stimulēšanu.

2. Eksports

Padome 2008. gadā pieņēma Kopējo nostāju [2008/944/KĀDP \(KN\)](#), ar ko izveido kopīgus noteikumus, kas reglamentē militāru tehnoloģiju un ekipējuma eksporta kontroli, aizstājot līdzšinējo politisko vienošanos – [ES Rīcības kodeksu attiecībā uz ieroču eksportu](#) (1998). ES ar šo KN ir vienīgā reģionālā organizācija, kas izveidojusi juridiski saistošu kārtību konvencionālo ieroču eksporta jomā. KN mērķis ir sekmēt ES dalībvalstu ieroču eksporta kontroles politikas konvergenci, ieroču eksportam joprojām palielot vienīgi valstu kompetencē. ES eksporta kontroles režīmu reglamentē Regula (EK) Nr. 428/2009, ar ko nosaka kopīgus ES kontroles noteikumus, vienotu ES divējāda lietojuma preču sarakstu un koordinēšanas un sadarbības kārtību, lai atbalstītu saskaņotu īstenošanu un izpildi visā ES.

Komisija 2011. gada 30. jūnijā publicēja Zaļo grāmatu par ES divējāda lietojuma preču kontroles sistēmu nolūkā izvērtēt pašreizējo ES eksporta kontroles sistēmu un apsvērt iespējamās reformu jomas. Tas deva iespēju pieņemt paziņojumu ([COM\(2014\)0244](#)), kurā izklāstīta ES stratēģiskā eksporta kontroles ilgtermiņa redzējums un apzinātas konkrētas politikas iespējas, kā modernizēt eksporta kontroles sistēmu. Komisija 2016. gada septembrī pieņēma priekšlikumu par spēkā esošās Regulas (EK) Nr. 428/2009 modernizēšanu un divējāda lietojuma preču eksporta ciešāku kontroli.

B. ES aizsardzības rūpniecības politika

1. Virzība uz Eiropas aizsardzības aprīkojuma tirgu (EDEM)

2004. gada septembrī Komisija publicēja Zaļo grāmatu par iepirkumu aizsardzības jomā ([COM\(2004\)0608](#)) ar mērķi pārredzamākā un atvērtākā veidā veicināt Eiropas aizsardzības ekipējuma tirgus (*EDEM*) pakāpenisku izveidošanu starp dalībvalstīm. Šī Zaļā grāmata ir daļa no stratēģijas “Ceļā uz Eiropas Savienības aizsardzības aprīkojuma politiku”, ko Komisija pieņēma 2003. gada sākumā. Tās mērķis bija nodrošināt efektīvāku resursu izmantošanu aizsardzības jomā un palielināt šīs nozares konkurētspēju Eiropā, kā arī palīdzēt uzlabot militāro aprīkojumu Eiropas drošības un aizsardzības politikas sistēmā.

2007. gadā ES dalībvalstis vienojās paātrināt Eiropas aizsardzības tehniskā un rūpnieciskā pamata (*EDTIB*) attīstību, izmantojot *EDTIB* stratēģiju. *EDTIB* uzturēšana un turpmāka attīstība ir viens no galvenajiem ES aizsardzības rūpniecības politikas mērķiem. 2006. gada jūlijā sāka īstenot starpvaldību režīmu konkurences veicināšanai Eiropas aizsardzības aprīkojuma tirgū. Šis brīvprātīgais starpvaldību režīms darbojas, pamatojoties uz [Rīcības kodeksu par aizsardzības aprīkojuma iepirkumu](#) (2005. gada novembris), kuru atbalsta ziņošanas un pārraudzības sistēma, kas palīdz nodrošināt

savstarpēju pārredzamību un pārskatatbildību starp dalībvalstīm. Vēl viens svarīgs elements ir [Labākās prakses kodekss piegādes ķēdē](#) (2005. gada maijs).

Lai integrētu dalībvalstu tirgus, būtiska ir aizsardzības aprīkojuma standartizācija. Tika veikti tādi pasākumi kā Eiropas aizsardzības standartu references sistēmas (*EDSTAR*) portāla izveide 2012. gadā, ar ko aizstāja līdzšinējo rīku – Eiropas rokasgrāmatu par aizsardzības jomas iepirkumu (*EHDP*). Pēc *EDSTAR* izveidoja Eiropas aizsardzības standartu informācijas sistēmu (*EDSIS*), kas ir portāls plašākai Eiropas aizsardzības aprīkojuma standartizācijai ar mērķi popularizēt aprīkojuma standartus, kas ir jāizstrādā vai būtiski jāgroza.

Komisija 2013. gada 24. jūlijā pieņēma paziņojumu, kurā ietverts rīcības plāns Eiropas aizsardzības rūpniecības efektivitātes un konkurētspējas uzlabošanai ([COM\(2013\)0542](#)). Minētās iniciatīvas ietver šādas jomas: iekšējais tirgus, rūpniecības politika, pētniecība un inovācija, veiktspēja, kosmos, enerģētika un starptautiskā tirdzniecība. Attiecībā uz iepirkumu aizsardzības jomā paziņojumā ir norādīts uz tirgus uzraudzības mehānisma izveidi.

2. Iepirkums aizsardzības jomā un aizsardzības aprīkojuma sūtījumi ES teritorijā

Ar Direktīvu 2009/43/EK par tādu ražojumu sūtījumiem Eiropas Savienības teritorijā, kuri saistīti ar aizsardzību, un Direktīvu 2009/81/EK par iepirkumu aizsardzības un drošības jomā ES ir izveidojusi attiecīgas vadlīnijas, ar ko šajā jomā ieviest ES sistēmu.

Ar Direktīvu 2009/81/EK aizsardzības jomas iepirkumam paredz taisnīgus un pārredzamus noteikumus, kuriem vajadzētu atvieglot aizsardzības uzņēmumu piekļuvi citu dalībvalstu aizsardzības tirgiem. Direktīvā noteikta sarunu procedūra, iepriekš publicējot paziņojumu par līgumu, kā standarta procedūra, kas nodrošina lielāku elastīgumu, īpaši noteikumi par slepenu informāciju, noteikumi par piegāžu drošību un īpaši noteikumi par apakšlīgumiem. Tomēr dalībvalstis var neattiecināt šos noteikumus uz līgumiem aizsardzības un drošības jomā, ja tas nepieciešams, lai aizsargātu savas būtiskās drošības intereses (LESD 346. pants).

Ar Direktīvu 2009/43/EK par aizsardzības preču sūtījumiem ES teritorijā vienkāršo un saskaņo nosacījumus un procedūras šādu ražojumu sūtījumiem visā Eiropas Savienībā. Ar šo direktīvu izveido vienotu un pārredzamu triju veidu licenču sistēmu: vispārīgās, globālās un atsevišķās licences. Vēl viens svarīgs minētās direktīvas elements ir uzņēmumu sertifikācija. Uzņēmumi, kuri uzskatāmi par uzticamiem, būs tiesīgi veikt sūtījumus saskaņā ar vispārīgām sūtījumu licencēm. Atsevišķu licenču izsniegšanai ir jāklūst par izņēmumu, un tā jāpiemēro tikai skaidri pamatotos gadījumos.

3. Eiropas Aizsardzības aprīkojuma aģentūra

Eiropas Aizsardzības aģentūra (EAA) tika izveidota 2004. gada 12. jūlijā. Tās galvenie uzdevumi ir: attīstīt aizsardzības spējas; veicināt un uzlabot Eiropas sadarbību bruņojuma jomā; nostiprināt Eiropas aizsardzības tehnisko un rūpniecisko pamatu (*EDTIB*) un izveidot starptautiski konkurētspējīgu Eiropas aizsardzības ekipējuma tirgu (*EDEM*); kā arī veicināt Eiropas aizsardzības pētījumu un tehnoloģijas efektivitāti.

4. Eiropas drošības pētniecības programma

Neraugoties uz centieniem izveidot kopīgu Eiropas aizsardzības politikas satvaru, kopš 2006. gada Eiropas aizsardzības pētījumi kopumā ir strauji samazinājušies. Apzinoties šo nelabvēlīgo tendenci, atsevišķas Savienības politiskās struktūras sāka atbildes pasākumus. Civilā ES pētniecības un inovācijas programma “Apvārsnis 2020” (2014–2020) ir plašāk atvērta divējāda lietojuma projektiem. Viens no programmas uzdevumiem (Drošas sabiedrības uzdevums) ir sekmēt pētniecību nolūkā aizsargāt Eiropas un tās iedzīvotāju brīvību un drošību. Programmas mērķis ir apvienot visus drošības jomas dalībniekus: rūpniecību, tostarp MVU, pētniecības organizācijas un augstskolas, kā arī valsts iestādes, nevalstiskās organizācijas un publiskā un privātā sektora organizācijas, kas darbojas drošības jomā. Liela nozīme ir galalietotāju aktīvai iesaistīšanai. Jomai “Droša sabiedrība” piešķirtais budžets laikposmā no 2014. līdz 2020. gadam ir EUR 1 700 miljoni, kas ir 2,2 % no programmas “Apvārsnis 2020” finansējuma.

Ņemot vērā aizsardzības pētījumu aizvien lielāko nozīmi un nesenās izmaiņas Eiropas drošībā, Komisija 2016. gada novembrī ierosināja izveidot Eiropas aizsardzības fondu un veikt citas darbības, ar ko uzlabotu dalībvalstu izdevumu efektivitāti, īstenojot kopīgas aizsardzības darbības, nostiprinātu Eiropas pilsoņu drošību un sekmētu konkurētspējīgu un inovatīvu rūpniecisko bāzi ([Eiropas aizsardzības rīcības plāns – COM\(2016\)0950](#)). Saistībā ar nākamo ES daudzgadu finanšu shēmu (2021–2027) Komisija plāno ierosināt īpašu Eiropas aizsardzības pētījumu programmu (EAPP), kuras budžets būtu EUR 500 miljoni gadā.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Attiecībā uz aizsardzības rūpniecību Parlaments ir pieņēmis vairākas rezolūcijas. 2002. gada 10. aprīlī pieņemtajā [rezolūcijā](#)^[1] Parlaments prasīja izveidot Eiropas Bruņojuma aģentūru un nodrošināt standartizāciju aizsardzības jomā. [Rezolūcija](#) “Zaļā grāmata par iepirkumu aizsardzības jomā”^[2] Parlaments atkārtoti pauda 2002. gada rezolūcijā izklāstīto nostāju, ka Eiropas drošības un aizsardzības politikas attīstībai izšķiroši svarīga ir spēcīga, efektīva un dzīvotspējīga Eiropas bruņojuma rūpniecība un efektīva iepirkuma politika. Rezolūcijā arī pausts atbalsts Komisijas centieniem pakāpeniski veicināt Eiropas aizsardzības aprīkojuma tirgus izveidi, kas būtu pārredzamāks un atvērtāks dalībvalstu starpā. Parlamentam arī izdevās panākt, ka tā bažas par tā dēvēto “drošības paketi” (t. i., Direktīva 2009/43/EK un Direktīva 2009/81/EK) tika atspoguļotas direktīvu galīgajos pieņemtajos tekstos (piemēram, saistībā ar pārredzamības stiprināšanu un ierobežojumiem kompensāciju izmantošanā).

Parlaments 2012. gada 22. novembra [rezolūcijā](#) par KDAP^[3] īstenošanu uzsvēra, ka, palielinot Eiropas veiktspēju, ir arī jākonsolidē Eiropas aizsardzības rūpniecības tehnoloģiskā un rūpnieciskā bāze, un aicināja dalībvalstis pilnībā īstenot Direktīvu 2009/81/EK, lai panāktu lielāku aprīkojuma savietojamību un izskaustu tirgus fragmentāciju.

[1]OV C 127 E, 29.5.2003., 582. lpp.

[2]OV C 280 E, 18.11.2006., 463. lpp.

[3]OV C 419, 16.12.2015., 124. lpp.

Parlaments 2013. gada 21. novembra [rezolūcijā](#)^[4] prasa nostiprināt Eiropas rūpniecisko sadarbību un uzsver, ka ir jāatbalsta KDAP misijas ar Eiropas pētniecības un izstrādes starpniecību, izmantojot pētniecības programmu “Apvārsnis 2020”. Parlaments arī aicina dalībvalstis uzlabot savu valstu aizsardzības tirgu pārredzamību un palielināt to atvērtību, vienlaikus uzsverot īpatnības, kādas raksturīgas iepirkumam aizsardzības jomā

Divās [2015. gada maijā](#)^[5] un [2016. gada aprīlī](#)^[6] pieņemtās rezolūcijās Parlaments prasīja izveidot efektīvu un vērienīgu Eiropas ārlietu un drošības politiku, balstoties uz kopīgu galveno Eiropas interešu redzējumu. Parlaments mudināja dalībvalstis izvirzīt politikas mērķus, balstoties uz kopīgām interesēm, un norādīja, ka Baltā grāmata par ES aizsardzību ir jāpieņem, pamatojoties uz globālu stratēģiju. Parlaments atbalstīja spēcīgas KDAP attīstīšanu un aizsardzības sadarbību starp dalībvalstīm.

Parlaments 2016. gada novembrī pieņēma [rezolūciju](#) par Eiropas aizsardzības savienību (EAS)^[7], ierosinot to dibināt steidzamības kārtā.

[Frédéric Gouardères](#)
05/2019

[4]OV C 436, 24.11.2016., 26. lpp.

[5]OV C 353, 27.9.2016., 74. lpp.

[6]Pieņemtie teksti, [P8_TA\(2016\)0120](#).

[7]Pieņemtie teksti, [P8_TA\(2016\)0435](#).

